

כות, שגם הם נמצאות בתלמוד?

מעמד האשה כיצור נחות, הוצאה להורג על ניאוף? יש רב בישראל שהוכיח לא-מכבר כי דתיישראל מחייבת לרצוח שבויי מלחמה ואוכלוסיה כבושה בלתי-לוחמת, ויש רבנים דגולים מאד, המוכיחים את ההיפך.

כל זה הוא, מורשת ישראל.

האם אנחנו רוצים שכל שופט בישראל יהפוך להיסטוריוסוף, לתיאלוג, יברור לו מתוך "מורשת ישראל" מה שנעים לו, מה שנוח לו, מה שתואשם את השקפותיו האי-שיות — ואז יילך הצד המפסיד לבית-מישפט גבוה יותר, להרכיב אחר של שופטיים, בעלי תפיסה אחרת לגבי "מורשת ישראל"?

לאיזה מבוך אנחנו מכניסים כאן את המישפט הישראלי?

הקומידו

הדתי

אדוני היושבי-ראש, אמרתי שאפשר להתייחס אל החוק כאל מהתלה, כאל חצי-הרה בעלמא, עוד פרס קטן שממשלת-הלי-כוד משלמת לשותפיה הדתיים, שאין בו כל ממש.

אני חושש שאין זו האמת, ואביא הק' בלה ממה שקרה בשטח החינוך.

עם קום המדינה היה האידיאל להקים בארץ מערכת-חינוך אחידה לכל. דודי בר גוריון, נביא הממלכתיות, כביכול, שהקים צבא אחד ופירק את הפלמ"ח, את אצ"ל ולח"י, אמר היה להקים גם מערכת-חינוך אחת.

אך למעשה בוטלו כל הזרמים בחינוך פרט לאחד: נשאר זרם דתי לצד הזרם הכללי. אמרו: מוטב כך, מוטב שהיה שני זרמים חינוכיים מקבילים, זה לצד זה, אחד כללי חילוני ואחד דתי. כך שהדתיים לא יעשו צרות לחילוניים.

אבל מה קרה? הדתיים התבצרו בזרם החינוך המיוחד שלהם, ובבוא היום ערכו משם פלישה אל הזרם הכללי, והיום כל זרמי-החינוך בישראל הם זרמים דתיים.

תחילה הסתגנו בשיטות הקומנדו ש"המפד"ל אמונה עליהן, בניגוד לאגודת ישראל — להסתגן פנימה, לכבוש מאוזנים, לבסוף מונה שר-החינוך דתי — והמוצב כולו נכבש.

כל החינוך בישראל הכבש כיפה.

עכשיו קורה אותו דבר בשטח המישפט. בשם הממלכתיות הקימו למעשה שתי מערכות-מישפט בארץ: המערכת החילונית של המדינה, ולצידה מערכת-השיפוט הדתית, הפרידו, כביכול, בין שתי הפונקציות. עכשיו אנחנו רואים פלישה ראשונה של מערכת-המישפט הדתית אל מערכת המישפט שהיתה בעבר חילונית.

זה מתחיל במעשה מדון. יכול שר-המישפט פטח לאמר שבסדר-הכל מקור כאן בפרצות שנתגלגלה פה ושם במישפט.

אבל זוהי דריסת-רגל ראשונה. משם תתיפשט ההשפעה הדתית, מפני שלמחנה ה"דתי" אין שום ממה של התאפקות, של הסתפקות במוטע. על-פי תפיסתם, כל מערכת-המישפט חייבת להיות דתית.

הדבר נאמר לא פעם בקול רם, לא פעם אמרו זאת מנהיגים דגולים של המפד"ל. אני זוכר את השר לשעבר, יצחק רפאל, שאמר שאין להתיר למישפט הממלכתי לשפוט בניגוד למישפט העברי. והיו אני שים הרבה יותר קיצוניים.

אם נקב את הצעת-החוק הזאת, אנחנו פותחים קצת את הדלת. הדתיים יכניסו את הרגל לדלת, והיא לא תוכל להיסגר עוד. היא תפתח יותר ויותר — עוד מתישה, עוד קואליציה, עוד שרי-מישפטים, עד שהדלת תיפתח לרווחה, והמישפט יהיה כולו דתי.

אנחנו, המאמינים בהפרדה מוחלטת בין הדת והמדינה, לטובת המדינה וגם לטובת הדת, שוללים את הצעת-החוק הזאת מכל וכל, ואנו מציעים להחזירה לממשלה.

יעקב שרת / איש מאדים

או"ם - שמו

איומים לעת הרבית שימתי נציגי, "העבודה" לכנסת הבאה, ואין לקנא בו. אולי צריך להמציא אלוהים, כדי שיעזור לו לעמוד במבחן המשימה. יצחק רבין ייטיב לעשות אם לאלתה, בעצם ימי אבל יגאל, יחזור בו, בהנמקה טובה זאת, מנדורו שלא לשרת בממשלת פרס. אילו נשיאנו החביב לא היה עול-ימים, שילדים מתרוצצים בארמונו, והוא עצמו מטפח שאיפות פוליטיות, אלא זקן בא בימים ורבי-סמכות, שיכול להטיל מרה בתלמידיו, חזקה עליו שעל הקבר הפתוח היה נוטל בימינו ובשמאלו את שמעון ואת יצחק — ככאותה תמונה מופלאה של יצחק שדה עם משה ועם יגאל — ואומר להם: חייכם, שאינני זו מפה עד שאקטר לוחצים יד מעל עצמותיו של יגאל ומניחים עליהן אבן-יקבור אחת יחדיו (אגב, מניין המנהג האילולי הזה של הנחת, "אבני-יקבור" על קברו?)

בהזדמנות זאת יפה היה עושה יצחק רבין אם היה אומר דבר-חרטה על פרשת חשבון הבנק של רעייתו בווינגטון. לנהוג כפרופיטו כבר מאוחר לדרוש ממנו, אבל להתחרט — אפשר ואפשר גם במאוחר.

אבל חרטה אינה מנהג רווח במקומותינו. משה דיין התחרט פעם? אילו לפחות אחרי מלחמת 1973 היה מכה על חטא שהחטיא את צה"ל ברוח שאננות ואיך-כמונו, ואחרי זה ויגאל התחרט על אשמת-חברון שלו? ולכמה שנים נזקק יגאל עד השתחרר מעבודות הסיעתיות החיתיות, זו שניזונה מאי-יכולת שני תיישים להימצא בעד אחד יחדיו, והמליטה את מרבית הפילוגים המפלגתיים בארץ, לרבות זה שהרחיק את יגאל מדרך המלך הפוליטית, ומי יודע מה היה קורה אלמלא מת ה"תיש" שלו בסיעת, "אחדות העבודה", יצחק טבנקין, שכישף בקסמיו אותו ועוד רבים טובים, עד שזרו הרבה מכוחם לרוח ימים רבים — וההיסטוריה לא חיכתה!

מה זאת אומרת, "הוא היה הגון מדי, ישר מדי, חברי מדי" וכי? אם כך, מה הצער והכאב על שלא הגיע למה ש"הגיע לו"? היש הישג גדול מהגינות, יושר, חברות? כלומר, מי שאומר כך היה רוצה, בעצם, שיגאל יהיה פחות ישר, פחות הגון, פחות חברי, שיהיה ערמומי, תכון, רמאי, דורך על-גוויות, כמו המנהיג הדגול ההוא, אתם יודעים למי אני מתכוון — לא זה המקום להתחשבן אתו — זה שכולם מתבר-כים בו, ומנשאים ומרוממים אותו, ומתיימרים להיות ירשיו, ומגדירים אותו בימיזכרון לבקרים כבעל מידות תרומיות, ויודעים שהם מפיחים כזבים — ויש שמשבחים את יגאל על מידות שאת היפוכן הם משבחים במנהגי הדגול ההוא, שנאמר: מכל מתאבלי הסתכלתי.

(SEX SELLS). לנו, היהודים, יאה האימרה: מות — ממון! שאלו כל איש ממאדים ויאמר לכם, כי בישראל, בוודאי, עוסקים האבלים על מות היקר להם במדידת האינצנים של מודעות-אבל המכרזות על השתתפות בצער. אולם פלוני מבקש להשתתף יהודי בעל-ד, היה אפשר לחשוב, שאם פלוני מבקש להשתתף באבל פלמוני, ייטיב עשות אם יבקר אצלו בימי אבלו, או יכתוב לו מיכתב תנחומים אישי, או שניהם גם יחד, שהרי המתאבל — אפילו על בן משפחה שהיה גדול בישראל — מתאבל על השכול הפרטי שלו ולא עושה באותו רגע את חשבון האומה והדור. ואם מדובר במוסד — ובאמת, איך מוסד יכול להתאבל? איך מוסד יכול להכריז במודעה על השתתפות בצער — שבראשו עומדים אנשים המבקשים לתת ביטוי לצערם במות פלוני, הלא ייטיב עשות אם יבקרו את האבלים, אם יכתבו להם מיכתב תנחומים, ובאותה הזדמנות יבשרו כיצד המוסד שהם עומדים בראשו מבקש, "להנציח" את המת? לא ולא. הרבה יותר קל לצלצל בטלפון הפנימי לאיש מחלקת יחסי-ציבור, להחליט כמה אינצנים, "מגיעים" הפעם, והרי לך השתתפות באבל? בשביל העיתונים, בכל אופן, מות אדם דגול הוא אירוע עסקי, וזהו יאיתב, אבל אני מוכן לחשוב באופן מחלקת-המודעות של עיתונינו, שהם משסים מוסד במוסד להגדיל תודעת אבל ולהאדיר, שהרי העם קוונים עיתונים ומשוויים את גודל המודעות, שלא לדבר על בדיקת מיל-ל-התייב-למיסדר-המודעות-השחרות.

נער הייתי וגם זקנתי, ולא ראיתי כזוועה הזאת אצל אומות העולם שקוראים, "ממותחות", ומעשה שהיה בישראל בראש-הממשלה, שציווה במפורש שלא לפרסם מודעות-אבל, ללבד, "מותו" — וזה היה יום שחור לעיתוני ישראל, שמיום התאבלו מתאבלים וקוננו מקוננות לא היה כמוהו לאבל!

ההיסטוריה הבלתי-נמנעת המלווה את האדם השכול בימי האבלות מבלבלת עליו לא אחת את דעתו, עד שנדמה לו כי אפשר, "להחיות" את המת במיני שיטות וזורות של שילוט. אין שטות גדולה מזו. איי-אפשר להחיות או להנציח מת על-ידי ששמו יעלה על לשון הבריות בהכרזים באיזה רחוב הם מתגוררים. מי שהעלה תרומה ייחודית לחברה, כבר הוא "מונצח" על-ידי תרומתו, והוא יועלת פעולתה בגלוי ובסתר ואינה צריכה לתיגבור מלאכותי. כמובן, אם השאיר אדם משהו בכתב שראוי לראות אור, מצווה להוציאו לאור, ואם שמו של המת הוא מפתח טוב ללבבות נדיבים, ובזכותו אפשר להקים מוסדות חינוניים או לחוק מוסדות חינוניים קיימים, אדרבה, אבל דור הולך ודור בא, ושם רחוב הוא שם רחוב ותו לא, וספרי ההיסטוריה מונחים בספריות, ואם נזכר בעמודיהם אדם לטובה או לרעה אין זה מפני שנקרא או לא נקרא רחוב בשמו, או שמישהו, יחיד או ציבור, השתדלו "להנציחו"!

אין אדם שאין לו תחליף! "בתיהקברות מלאים אנשים שאין להם תחליף!" אמת ויציב, אך כלום זאת השאלה: השאלה היא איזה תחליף.

או"ם שמוס, זה ברור. אבל כשהאו"ם דופק אותנו, ודופק עד העצם, זה לא רק לא נעים. זה גם לא טוב. מדוע? הלא אם או"ם שמוס, מה זה כבר משנה? אז אני אגיד לכם מדוע זה באמת לא טוב, ואפילו רע, רע מאד. זה מפני שפני העולם כפני האו"ם, או פני האו"ם כפני העולם. האו"ם היה והווה מעין מיסלקה של דעת-קהל עולמית, ואם במיסלקה-המיסלקה הזאת המטבע הישראלי שווה אפס, זה לפחות טוב לערבים, ואם זה טוב לערבים — איך זה יכול שלא להיות רע לנו? אני בכונה משתמש כאן במונחים פרימיטיביים, מפני שהאמירה, "או"ם שמוס" היא פרימיטיבית. טוב, נמשך, הערבים רוצים לחסל אותנו. הם רוצים להשמיד את מדינת ישראל. את זה הם יוכלו לעשות רק בכוח הזרוע, כלומר במילחמה, במלחמה שהם יפתחו בה כאשר הנסיבות יהיו לטובתם באורח בולט. אנחנו חזקים, אבל בנסיבות לא תמיד נוכל לשלוט, ולערבים יש זמן, יש סבלנות. הפזיזות היא מעשה-שטן, הם אומרים. ומפני שהנסיבות הדרושות להם לא יתהוו כבר מחר, יש להם באמת זמן לתכנן. ואם לתכנן, אז למה לא לתכנן גם את יחסי-הציבור של המילחמה? יושבים להם אפוא שונאיו הערבים אשר-על-ההסברה, וחושבים איך להכניש או-תנו, איך לעשותו מאוסים, טרחנים בלתי-רצויים, שטניים, מוקצים, כנודים. ואז, כאשר יבוא יום המילחמה, והנתקף ייחשב מנודה בעיני דעת-הקהל הבינלאומית — מי יתקע לנו, שרווח העלה ועמדו לנו מן האיים האזוריים?

אז אילו היינו מעצמה בסדר-גודל, נאמר, של ברית-המועצות, שיכולה היום לפלוש לאמנטיטאן ומחר לאירן, ונראה מה אתם תעשו, זה היה עניין אחר. אבל במצב הנוכחי של דה-מעצמה, להיות על תקן המנודה הבינלאומי, זה לא עוזר לנו בכלל, בלשון המעטה, ולערבים דווקא כן. ואז השאלה היא אם במעשינו ובמחלדנו אנו עוזרים לעצמנו או לשונאנו, ובמקרה השני המצב החרוזי אינו או"ם-שמוס, אלא ישראל-לעזאזל. אבל בתוך עמי אני יושב, ויודע שהגיון זה שנחת לריק, מפני שהארצי-ישראלי חושב אחרת, אחרת לגמרי:

"כמובן, כולכם יודעים מי אשם בכל זה. יהדות ארצות-הברית המפולגת — או הבוגדים שוללי ההתנחלויות בשטחים בישראל (בסדר זה או בסדר ההפוך), או שניהם גם יחד! ובכלל, מי פתי ויאמן, כי בגלל ההתנחלויות בכלל, או "שוב" חברון בפרט, דופקים אותנו באו"ם — ובלו ההתנחלויות היו אוהבים אותנו? מחזרים אחרינו? מצביעים בעדנו ונגד שונאנו ימח-שם. אנחנו תמיד היינו, עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, זה עושה לנו קצת בעיות! לא נווא!"

הנה, באחד העיתונים קראתי אך תמול-שלושם: "ביטחונה של ישראל מוקיך אותה לרצון טוב, לאדהה ולסיוע מבחוץ. הללו אינם חוות הכל. הם יעמדו לנו רק אם נדע לחזק את כוחנו הפנימי." דברים כדרונות! מאז התפרסם קושט-דבריי אמת הללו שחור על גבי לבן, בעיתון עברי, מתחוללת מהפכה פנימית סוחפת בישראל, "כוחנו הפנימי" מתחזק והולך משעה לשעה — גורו לכם אפוא משונאנו, הגלויים והצבועים! עוד מעט קט, ראה תראה, והנה או"ם-שמוס לא יהיה או"ם ולא יהיה שמוס, אלא שום כלום! או כן או לא.

הרהורים פזורים

במות יגאל

הפרידה מיגאל היא בעצם פרידה מעצמנו, ובעצמנו הכוונה לדור שלו, פלוס-מינוס עשר שנים. מה הצעירים יותר, שלא ידעו את יגאל במשמע הביטוי המקראי הזה מרגישים או חושבים, אין לי מושג, כמובן, אבל כשביני הדור שלו אומרים עליו, שהוא, "לא הסיפק" זאת וזאת וזאת, ועוד דברים כה רבים המשוועים על סדר היום החברתי-מדיני שלנו, הרי מבק-שים לומר, כלומר אנחנו מבקשים לומר, שאנחנו לא הספקנו, וכמו יגאל, אולי גם לא נסיפק. ואף על פי ש,לא עליך המלאכה לגמור", הלב אומר שאם אנחנו לא נגמור, מי יודע אם מישוה יוכל לגמור, וזה המכאיב והמעציב.

כל הדברים הטובים והיפים שמונו ביגאל, בין שהיו בו ובין שלא היו בו, או היו ולקו בחסר, הם הדברים שהיינו רוצים למצוא במנהיג מיוחל, והם הדברים שאנו מתקשים למצוא במנהיגים שבפועל ובכוח.

הגידו חבריא מדוע תמו מן הארץ מנהיגים, שהולם אותם לשבת סביב מדורה, לשיר, לטפוח על כתף? מנהיגים שתככים, בצע כסף, חמקמקות, אי-הפשפוש-עלה-למעלה, נטי-שת-חברים, הם מונחים שלעולם לא ידבקו בהם, אפילו אינם נקיים מהם לחלוטין? או שמה לא היו כאלה מעולם אלא רק במשל, ומי שהיו כאלה לא היו ואינם יכולים להיות מנהי-גים, שכן מנהיג צריך להיות נערץ, לא אהוב, והנערץ — עריץ...

אין לי שום דבר נגדו, אדרבה, אני שמח בשמחתו, אבל אם יש את נפשכם לדעת את מידת האבידה שאבדה במות יגאל, צאו וחשבו לעומתו את משקל הבא במקומו בשערי סיעת, "העבודה" בכנסת.

מי שחושב שממשלת, "הליכוד" צריכה לרדת בבחירות הבאות, ומי שמבין כי אם היא תרד, "המערך" הוא שייש את מקומה, גם אם אין הוא מסוגל להצביע בעדו, צריך להיות מעוניין בצמרת רבת-איכות בגוף זה. שמעון פרס יעמוד בלחצים